

Päivystys on vaativaa lääketiedettä, mutta usein sitä hoitaa nuorin erikoistuva lääkäri

erikoislääkäreistä. Akuuttilääketieteeseen erikoistuneiden lääkärin merkitys pitkäjänteisessä päivystystoiminnan suunnittelussa, päivittäisessä ohjauksessa, koulutustoiminnan järjestämisessä,

tutkimustyössä ja talouden hallinnassa on ensiarvoisen tärkeää. Työryhmän muistion mukaan akuuttilääketieteen erikoislääkärin saaminen etulinjaan on myös potilasturvallisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Akuuttilääketieteen erikoislääkärit toimisivat alueellisen päivystystoiminnan koordinoijina päivystysyksiköiden johtamisroolin lisäksi. Heidän tehtävänään olisi asemasta riippuen ohjeistaa ja kouluttaa

terveyskeskukset, aluesairaalat ja päivystyspisteet sekä alueen yksityiset terveydenhuollon palveluntuottajat yhtenäisten alueellisesti sovittujen hoidon tarpeen kriteerien käyttöön ja tarkoituksenmukaiseen hoidon porrastukseen.

Työryhmä päätyi esittämään erikoisalan nimeksi akuuttilääketiedettä, joka korostaisi päivystyslääketiedettä laajempaa sisältöä ja tukisi uuden terveydenhuoltolain mukaista ensihoidon ja päivystyspalvelujen

järjestämistä. Työryhmä piti myös tärkeänä, että kaikkien päivystystoimintaan osallistuvien erikoisalojen päivystysosaamista lisätään koulutusohjelmia suunniteltaessa. Akuuttilääketieteen koulutusohjelman pituudeksi työryhmä esitti kuutta vuotta. Sen voisi suorittaa joko omana kokonaisuutenaan tai sisätautien, kirurgian, neurologian, yleislääketieteen, keuhkosairauksien sekä anesthesiologian ja tehohoidon erikoislääkäritutkinnon jälkeen, jolloin näistä koulutuksista voisi olla yhteistä akuuttilääketieteen koulutuksen kanssa enintään kolme vuotta.

Ehdotus erikoislääkäritutkintoasetuksen muuttamisesta

Edellä kuvatun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön erikoislääkärikoulutustyöryhmän ehdotusten pohjalta OKM lähetti 25.11.2011 laajalle lausuntokierrokselle ehdotuksen erikoislääkäritutkinnoista annetun asetuksen muuttamiseksi. Lausuntoja pyydettiin 27.1.2012 mennessä mm. yliopistoilta, sairaanhoitopiireiltä, lääkäreitä edustavilta eri järjestöiltä sekä työnantaja- ja viranomaispuolelta. Lääkäriliitto lähetti OKM:n toiveesta lausuntopyynnön edelleen erikoislääkäriyhdistyksille. Lausunolla olevaan asetusehdotukseen

sisältyy erikoislääkärikoulutustyöryhmän ehdotuksen mukaisesti uusi kuusivuotinen akuuttilääketieteen koulutusohjelma.

Tätä kirjoitettaessa lausuntokierros on juuri päätynyt. Sen tuloksia tullaan analysoimaan OKM:n ja STM:n yhteistyönä. Asetuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2012. Suomen Lääkäriliiton hallituksen 20.1. hyväksymässä lausunnossa Lääkäriliitto kannattaa akuuttilääketieteen koulutusohjelman perustamista kuusivuotisena ohjelmalla. Liiton lausunnon mukaan tämä edellyttää kuitenkin vielä jatkoneuvotteluja muiden erikoisalojen kanssa. Yhdessä palvelujärjestelmän kanssa tulee liiton mielestä vielä määrittää tulevien akuuttilääketieteen erikoislääkärin toimenkuva ja laatia koulutuksen sisältö tätä tukemaan. ■

Viitteet

1. Pälve H., Päivystysspesialiteetti. Suom Lääkäril 2003; 46: 4741.
2. Puolijoki H, Tuulonen A., Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen arviointi, sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007:47.
3. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen uudistamistarpeet. Erikoislääkärikoulutustyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2011:17.

Mikael Äyräs
erikoislääkäri, ensihoito-
lääketieteen erityispätevyys
HYKS Ensihoito / FinnHEMS 10
mikael.ayras[a]hus.fi

AKUUTTILÄÄKETIETEEN ERIKOISALA – ENSIHOITOLÄÄKÄRIN NÄKÖKULMA

Akuuttilääketieteen erikoislääkärikoulutus ei poista tarvetta erikseen kouluttaa ensihoidon vastuulääkäreitä.

► Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettama työryhmä on päättänyt esittämään akuuttilääketiedettä uudeksi erikoisalaksi osana erikoislääkärikoulutuksen uudistamista. Työryhmä luovutti raporttinsa

peruspalveluministeri Paula Risikolle 12.4.2011 (1). Lisäksi uusi terveydenhuoltolaki asettaa kehityspaineita ensihoidolle ja päivystyksille. Esitetyn uuden erikoisalan tavoitteena on turvata riittävän laaja osaaminen

kasvavissa yhteispäivestyksissä ja perehdyttää alan erikoislääkärit myös ensihoidon operatiiviseen toimintaan, toimintaympäristöön ja potilasmateriaaliin. Tässä kirjoituksessa käsitellään tulevaa erikoisalaa

ja sen koulutusta ensihoitolääkärin näkökulmasta.

Koulutustavoitteet

Tätä kirjoitettaessa akuuttilääketieteen erikoisalaa tai koulutusohjelmaa ei vielä ole. Kotimaisen koulutusohjelman puuttuessa olen käyttänyt tausta-aineistona European Society for Emergency Medicine:n (EuSEM) European Curriculum of Emergency Medicine:a (http://www.eusem.org/cms/assets/1/pdf/european_curriculum_for_em-aug09-djw.pdf) ja Suomen Lääkäriliiton Päivystyslääketieteen erityispätevyyskoulutuksen ohjelmaa (<http://www.laakariliitto.fi/koulutus/erityispatevyudet/paivystyslaaketiede.html>). EuSEM:n koulutusohjelma kuvaa koulutuksen tavoitteet ja vaatimukset hyvinkin tarkasti. Jo johdannossa sivutaan ensihoitoa, ja mainitaan, että erikoisalaan sisältyy myös sairaalan ulkopuolisen ensihoitojärjestelmän kehittäminen. Järjestelmän kehittäminen edellyttää sen tuntemista, ja tunteminen luonnollisesti vaatii työskentelyä ja riittävää kokemusta ko. järjestelmästä, eli työskentelyä ensihoidossa sairaalan ulkopuolella.

Päivystyslääketieteen erityispätevyysohjelma vaatii kolmen kuukauden työskentelyä ensihoidon vastuulääkärin tehtävissä tai lääkinnällisessä pelastustoimintaorganisaatiossa eli sairaalan ulkopuolella. Sekä EuSEM:n koulutusohjelmassa että päivystyslääketieteen erityispätevyysohjelmassa koulutettavilta siis vaaditaan käytännön ensihoitoosaamista.

Ensihoitokoulutus

Suomessa on tällä hetkellä seitsemän lääkärijohtoista ensihoitoyksikköä (Vantaa, Helsinki, Turku, Pori, Tampere, Varkaus ja Oulu). Näistä vain Vantaa ja Helsinki kouluttavat anesteologiaan ja tehohoitoon erikoistuvia lääkäreitä. Omassa yksikössäni HYKS Ensihoidon Lääkärihelikopterissa on jatkuvasti koulutuksessa yksi anesteologiaan ja tehohoitoon erikoistuva lääkäri. Tavoitteena on, että erikoistuminen olisi loppusuoralla ennen ensihoitojaksoa, jotta potilasryhmät

olisivat jo jollakin tasolla tuttuja, eikä perusanestesian opetukseen tarvitsisi käyttää aikaa. Erikoistuville lääkäreille rakennettua ohjelmaa räätälöidään tarpeen mukaan ja päivitetään vuosittain. Se sisältää ensihoidon organisaatioon perehtymistä ja siinä toimimista, viestintävälineiden käyttöä ja taktista ajattelua. Varsinaista lääketiedettä on noin viikon verran sisältäen yleisimmät tauti- ja vammaryhmät.

Perehdytys kestää 4–6 viikkoa ja tavoitteena on, että erikoistuva sen aikana kohtaisi useimmat tavallisisimmista tilanteista ja potilasryhmistä. Tarvittaessa jaksoa pidennetään. Itsenäinen työskentely ensihoitolääkärinä ilman kouluttajaa aloitetaan virka-ajalla vasta kun erikoistuva lääkäri ja kouluttaja uskovat sen onnistuvan, ja tällöinkin kouluttajaa voi kohteesta konsultoida. Myös ensimmäisissä päivystyksissä kouluttaja on tavoitettavissa. Ensihoitojakson keston tavoite on yksi vuosi, koska ilman aiempaa ensihoitokokemusta ensihoito-organisaation sisäistäminen ja siinä toimimisen oppiminen vie suunnilleen tämän ajan.

Valtaosa opetuksesta käsittelee asioita, joita ei oppikirjoista löydy. Opetus on henkilökohtaista, mikä sitoo voimavaroja huomattavasti. Erikoistuva lääkäri ja kouluttaja työskentelevät tiiviisti yhdessä toista kuukautta. Lisäksi helikopterilla liikkuminen asettaa omat koulutusvaatimuksensa ja rajoituksensa: päivystävään miehistöön kuuluu kolme jäsentä, mutta perehdytysvaiheessa neljä. Tämä tarkoittaa ahtaampia oloja ja lyhentynyttä toimintasädettä.

Koska molempiin edellä kuvatuista koulutusohjelmista kuuluu ensihoito-osio, oletan, että tulevaan akuuttilääketieteen erikoislääkärikoulutukseen se sisällytetään myös. Tämä tarkoittaa, että ensihoidon lääkäriyksiköihin tulee suuri joukko lisää koulutettavia. Akuuttilääketieteeseen erikoistuvien koulutus tuskin paljoakaan eroaisi anesteologiaan ja tehohoitoon erikoistuville annettavasta, mikäli akuuttilääketieteen erikoisalalla haetaan valmiutta

toimia myös ensihoidossa sairaalan ulkopuolella.

Nykyresursseilla lisääntyneeseen koulutustarpeeseen vastaaminen on haasteellista ellei mahdotonta, joten täytynee pohtia uusia tapoja antaa koulutusta. Erikoistujia voitaisiin sijoittaa ensihoitopalvelun kenttäjohtajien (ent. lääkintäesimiesten) koulutettaviksi ainakin osaksi aikaa. Lääkintäesimiehillä on laaja tietämys ensihoidon perusteista ja vankka johtamiskokemus operatiivisesta päivittäistoiminnasta ja siten paljon annettavaa alaa tuntemattomalle. Osan perehdytyksestä voisi toteuttaa myös hoitotason ensihoitoyksikössä, jossa näkisi paljon perustehtäviä ja päivittäistä potilastyöskentelyä, sekä saisi kuvaa siitä, missä olosuhteissa hoitotyötä tehdään, ja millaisilla tiedoilla hoitopäätöksiä joudutaan tekemään.

Ensihoidon tukeminen

Edellä mainituissa koulutusohjelmissä on kattavasti kuvattu myös akuuttilääketieteen erikoislääkärin pätevyysvaatimukset ja toimenkuva. Hoidettavia potilasryhmiä on lukuisia, ja lista osattavista toimenpiteistä on pitkä. Ensihoidossa toimittuaan akuuttilääkäri tuntee sairaalan ulkopuolista toimintaa. Tästä on hyötyä sairaalassa, kun otetaan vastaan ensihoitajien saattamaa kriittisesti sairasta potilasta. Tämä varmistaa hoitoketjun ja tiedonkulun katkeamattomuuden.

Vaikka akuuttilääketieteen erikoislääkärin työ onkin sairaalapäivystystä, niin ensihoitoperehdytyksensä pohjalta hän pystyisi tukemaan myös sairaalan ulkopuolista ensihoitoa. Akuuttilääkäri pystyisi toimimaan ensihoitajien konsulttina, esimerkkinä hoito-ohjeiden antaminen tai päätös kuljettamatta jättämisestä. Työnjosta päivystävän ensihoitolääkärin kanssa pitäisi tällöin sopia. Tämä helpottaisi ainakin oman yksikkömme päivystäjiä, koska vuositasolla

Akuuttilääkäri pystyisi toimimaan ensihoitajien konsulttina

hoidamme noin 6000 ensihoitajien konsultaatiopuhelua hälytystehtävien lisäksi.

Hallitessaan laajalti eri erikoisalojen akutologiaa ja omatessaan näkemystä myös ensihoidosta olisi akuuttilääketieteen erikoislääkärillä erinomaiset valmiudet ensihoitajien kouluttamiseen, varsinkin jos päivytytys ja ensihoito kuuluisivat samaan organisaatioon. Myös hätäkeskuspäivystäjien kouluttamisessa akuuttilääkärin työpanos olisi tarpeellinen.

Potilaan tilan vaatiessa kuljetusta toiseen sairaalaan olisi akuuttilääkärillä kattavat tiedot ja taidot stabiloida potilas mahdollisimman hyvin ennen siirtoa. Olisi helpompi arvioida siirtoon liittyvien komplikaatioiden riskiä ja niiden hoitomahdollisuuksia ahtaassa liikkuvassa autossa. Tähän liittyy myös arvio lääkärisaattajan tarpeesta. Akuuttilääkärin koulutus mahdollistaisi hoitavan lääkärin lähdön itse saattamaan vastuullaan olevaa potilasta. Näin välttyttäisiin tilanteilta, joissa ensihoitaja joutuu

hälyttämään kesken siirtokuljetuksen ensihoitolääkärin mukaan.

Saataan ensihoitojaksolla koulutusta suuronnettomuuksista, osallistuttuaan suuronnettomuusharjoitukseen, ja perehdyttyään niihin varautumiseen olisi akuuttilääkärillä hyvät pohjatiedot sairaalan toiminnan suunnitteluun suuronnettomuuden varalle. Lisäksi hänelle olisi kertynyt arvokasta kokemusta siitä, että hyvätkään suunnitelmat eivät aina toimi vaikeissa ja muuttuvissa olosuhteissa, vaan niistä on kyettävä poikkeamaan ja improvisoivaa.

Omat sektorit

Ensihoitoasetuksen mukaan sairaanhoitopiirillä tulee olla ensihoito-palvelusta vastaava lääkäri, jolla on soveltuva lääketieteen erikoisalan koulutus sekä hyvä perehtyneisyys ensihoitolääketieteeseen ja kokemusta ensihoito-palvelun toiminnasta (<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2011/20110340.pdf>). Akuuttilääketieteen erikoislääkärikoulutus ei

poista tarvetta erikseen kouluttaa ensihoidon vastuulääkäreitä. Ratkaisu tähän voisi olla ensihoitolääketieteen erityispätevyysohjelman (<http://www.laakariliitto.fi/koulutus/erityispatevyydet/ensihoito.html>) sisällön suunnittelu uudelleen vastaamaan tätä koulutustarvetta.

Edellä esitetyn perusteella on mielekäästä, että akuuttilääketieteen erikoisalaan liitetään ensihoitoa ja ensihoito-palvelua koskevaa koulutusta. Tämä parantaa hoitoketjun toimivuutta ja lääkäreiden ensihoitovalmiutta eri portaissa. Ensihoito-palveluiden lääkäritasoinen päivytystoiminta tulee kuitenkin säilyttää osana anestesiologian ja tehohoidon erikoisalaa. ■

Viitteet

1. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen uudistamistarpeet. Erikoislääkärikoulutustyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Sosiaali- ja terveystieteiden selvityksiä 2011:17. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2872962&name=DLFE-15442.pdf

Ari Leppäniemi,
LKT, dosentti, Päivystyskirurgian yllilääkäri
HYKS, Meilahden sairaala,
Vatsaelinkirurgian klinikka
[ari.leppaniemi\[at\]hus.fi](mailto:ari.leppaniemi[at]hus.fi)

AKUUTTILÄÄKETIETEEN ERIKOISALA – KIRURGIN NÄKÖKULMA

Äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan hoito on osa yhteiskunnan turvaverkkoa ja hyvin toimivana yksi sivistysvaltion tunnusmerkeistä.

► Väestön ikääntyminen, monisairaiden potilaiden määrän lisääntyminen, lääketieteen kehitys ja siihen kohdistuvien odotusten kasvaminen, lääketieteen erikoisalojen pirstoutuminen entistä suppeampiin erikoisaloihin sekä päivytystoiminnan kalleus ja siihen liittyvät kustannuspaineet edellyttävät kiireellistä päivytystoiminnan uudelleen arviointia. Tästä ovat osoituksena mm.

pyrkimykset perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoiton välisten rajoitusten madaltamiseen ja erikoissairaanhoiton alueellisen koordinaation lisäämiseen. Yksi keskeinen uudistus on akuuttilääketieteen erikoisalan perustaminen, jolla päivytyspisteiden toiminta tulisi tehokkaammaksi, turvallisemmaksi ja ne tulisivat työpaikkoina halutummiksi. Tämä olisi myös kirurgien etu. Kirurgit voisivat

keskittyä siihen, mihin heidän on koulutettukin: kirurgista hoitoa vaativien potilaiden tutkimiseen ja hoitamiseen.

Alan J. Pakulan ohjaamassa klassikkoelokuvasa Presidentin miehet, jossa Washington Postin toimittajakaksikko (joita esittävät Dustin Hoffman ja Robert Redford) paljastaa Watergate-skandaalin tekijöitä, heidän lähteenään toimiva ”syväkurkku”